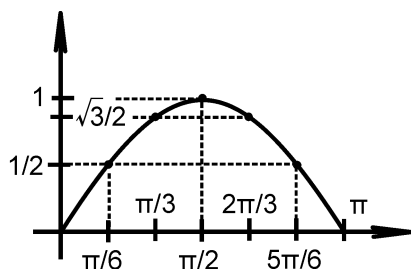

Analize III, pismeni ispit, 22.09.2014.

- 1.** Dio grafika f-je $y = f(x)$ je prikazan na slici lijevo. Datu funkciju pretvoriti u Furijer-ov red samo po cos-inusima. Dobijeni rezultat iskoristiti za sumiranje reda $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{1 - 4n^2}$.

- 2.** Odrediti zapreminu tijela ograničeno površima $z = x^2 + y^2$ i $2z = 1 - x^2 - y^2$.

- 3.** (20%)(a) Primjenom formule Gauss-Ostrogradskog izračunati površinski integral druge vrste $\iint_{-S} z dx dy + y dx dz + x dy dz$ gdje je S -površina kocke ograničena ravnima $x = 0, x = 1, y = 0, y = 1, z = 0, z = 1$.

(80%)(b) Izračunati bez korištenja formule Gauss-Ostrogradskog integral

$$\iint_S x dy dz + (x + y) dz dx + (x + y + z) dx dy$$

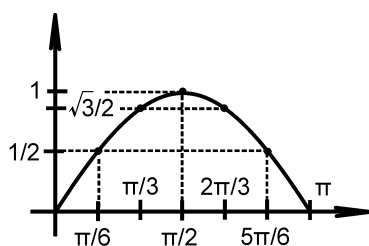
gdje je S spoljna strana površi $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$ ($a > 0$).

- 4.** Zadano je vektorko polje $\vec{f} = x\vec{i} + (e^y \sin z)\vec{j} + (e^y \cos z)\vec{k}$.

(20%)(a) Dokažite da je polje potencijalno. (80%)(b) Izračunajte potencijal polja \vec{f} .

VAŽNO: Ovaj papir treba predati zajedno s rješenjima zadataka! Prije rješenja prepisati postavku (tekst) zadatka. Ispit pisati isključivo hemijskom olovkom plave ili crne tinte.

Analize III, pismeni ispit, 22.09.2014.

- 1.** Dio grafika f-je $y = f(x)$ je prikazan na slici lijevo. Datu funkciju pretvoriti u Furijer-ov red samo po cos-inusima. Dobijeni rezultat iskoristiti za sumiranje reda $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{1 - 4n^2}$.

- 2.** Odrediti zapreminu tijela ograničeno površima $z = x^2 + y^2$ i $2z = 1 - x^2 - y^2$.

- 3.** (20%)(a) Primjenom formule Gauss-Ostrogradskog izračunati površinski integral druge vrste $\iint_{-S} z dx dy + y dx dz + x dy dz$ gdje je S -površina kocke ograničena ravnima $x = 0, x = 1, y = 0, y = 1, z = 0, z = 1$.

(80%)(b) Izračunati bez korištenja formule Gauss-Ostrogradskog integral

$$\iint_S x dy dz + (x + y) dz dx + (x + y + z) dx dy$$

gdje je S spoljna strana površi $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$ ($a > 0$).

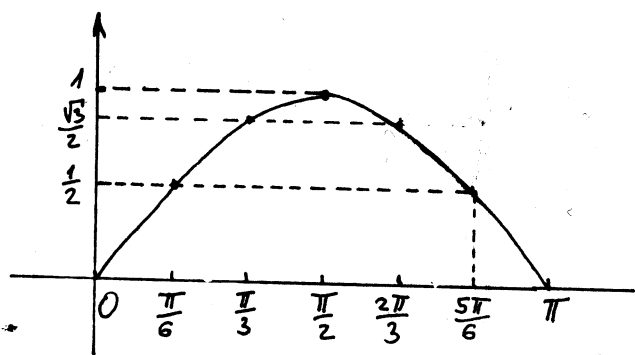
- 4.** Zadano je vektorko polje $\vec{f} = x\vec{i} + (e^y \sin z)\vec{j} + (e^y \cos z)\vec{k}$.

(20%)(a) Dokažite da je polje potencijalno. (80%)(b) Izračunajte potencijal polja \vec{f} .

VAŽNO: Ovaj papir treba predati zajedno s rješenjima zadataka! Prije rješenja prepisati postavku (tekst) zadatka. Ispit pisati isključivo hemijskom olovkom plave ili crne tinte.

Zadaci su skinuti sa stranice ff.unze.ba/nabokov.
Za uočene greške pisati na infoarrt@gmail.com

Ⓝ Dio grafika f-je $y=f(x)$ je prikazan na slici.

Datu f-ju pretvoriti u
 Furijer-ov red samo po
 cos-inusima. Dobijeni
 rezultat iskoristiti za
 sumiranje reda $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{1-4n^2}$.

Rj. Furijerov red za f-ju $y=f(x)$ na intervalu (a,b) glasi

$$f(x) \sim \frac{a_0}{2} + \sum_{n=1}^{\infty} \left(a_n \cos \frac{2n\pi x}{b-a} + b_n \sin \frac{2n\pi x}{b-a} \right) \quad \dots (1)$$

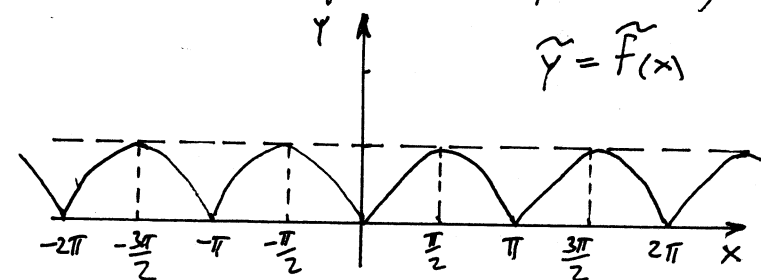
gdje se Furijer-ovi koeficijenti računaju po formuli

$$a_0 = \frac{2}{b-a} \int_a^b f(x) dx, \quad a_n = \frac{2}{b-a} \int_a^b f(x) \cos \frac{2n\pi x}{b-a} dx, \quad b_n = \frac{2}{b-a} \int_a^b f(x) \sin \frac{2n\pi x}{b-a} dx \quad \dots (2)$$

Prema formuli (1) da bi f-ju pretvorili u Furijer-ov red
 samo po cos-inusima, potrebno je i dovoljno imati f-ju
 za koju će vrijediti da je $b_n=0$. Prema formuli (2) da bi
 b_n bio jednak nuli, interval (a,b) mora biti simetričan u
 odnosu na b nulu i f-ja $f(x)$ mora biti parna (zato što

$$b_n = \frac{2}{b-a} \int_a^b \underbrace{f(x)}_{\text{parna}} \underbrace{\sin \frac{2n\pi x}{b-a}}_{\text{neparna}} dx \Bigg)_{\text{neparna}}$$

Prema tome pravimo proširenje date f-je:

Naravno f-ja koju
 pretvaramo u Furijer-ov
 red mora biti periodična.

Prvo primjetimo da je data f-ja $y=f(x)$ u stvari f-ja $y=\sin x$
 na intervalu $(0, \pi)$. Proširenje date f-je je u stvari f-ju $\tilde{y} = |\sin x|$

$$(a, b) = (-\pi, \pi), \quad \frac{2}{b-a} = \frac{2}{\pi - (-\pi)} = \frac{2}{2\pi} = \frac{1}{\pi} \quad \frac{2n\pi x}{b-a} = \frac{2n\pi x}{2\pi} = nx$$

F-ja $\tilde{f} = |\sin x|$ je parna $\Rightarrow b_n = 0$.

$$a_n = \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} \underbrace{\tilde{f}(x)}_{\text{parna f-ja}} \cos nx \, dx = \frac{2}{\pi} \int_0^{\pi} \tilde{f}(x) \cos nx \, dx =$$

$$= \frac{2}{\pi} \int_0^{\pi} \sin x \cos nx \, dx = \frac{2}{\pi} \int_0^{\pi} \frac{1}{2} (\sin(n+1)x + \sin(n-1)x) \, dx =$$

$$= \frac{1}{\pi} \left(\frac{-1}{1+n} \cos(1+n)x \Big|_0^{\pi} + \right.$$

$$\left. \begin{aligned} \sin(A+B) &= \sin A \cos B + \sin B \cos A \\ + \sin(A-B) &= \sin A \cos B - \sin B \cos A \end{aligned} \right\}$$

$$\sin A \cos B = \frac{1}{2} (\sin(A+B) + \sin(A-B))$$

$$\left. \frac{-1}{1-n} \cos(1-n)x \Big|_0^{\pi} \right) =$$

$$= \frac{1}{\pi} \left(\frac{-1}{1+n} (\underbrace{\cos(1+n)\pi}_{(-1)^{n+1}} - 1) + \frac{-1}{1-n} (\underbrace{\cos(1-n)\pi}_{(-1)^{n-1}} - 1) \right) =$$

$$= \frac{1}{\pi} \left(\frac{(-1)^n + 1}{1+n} + \frac{(-1)^n + 1}{1-n} \right) = \frac{1}{\pi} \frac{((-1)^n + 1)(1+n+1-n)}{(1+n)(1-n)} = \frac{1}{\pi} \frac{2}{(1+n)(1-n)} ((-1)^n + 1)$$

Za $n = 1, 3, 5, \dots$

$$a_0 = \frac{1}{\pi} \int_{-\pi}^{\pi} \tilde{f}(x) \, dx = \frac{2}{\pi} \int_0^{\pi} \sin x \, dx = \frac{2}{\pi} (-\cos x \Big|_0^{\pi}) = \frac{-2}{\pi} (-1 - 1) = \frac{4}{\pi}$$

$$\tilde{f}(x) \sim \frac{4}{\pi} + \sum_{n=1}^{\infty} \frac{2}{\pi} \frac{(-1)^n + 1}{1-n^2} \cos nx = \frac{4}{\pi} + \frac{4}{\pi} \sum_{k=1}^{\infty} \frac{\cos 2kx}{1-4k^2}$$

Prema tome $\sin x \sim \frac{4}{\pi} + \frac{4}{\pi} \sum_{k=1}^{\infty} \frac{\cos 2kx}{1-4k^2}, \quad x \in (0, \pi)$

Za $x = \frac{\pi}{2}$ imamo:

$$\sin \frac{\pi}{2} = \frac{4}{\pi} + \frac{4}{\pi} \sum_{k=1}^{\infty} \frac{\cos 2k \cdot \frac{\pi}{2}}{1-4k^2} \Rightarrow 1 - \frac{4}{\pi} = \frac{4}{\pi} \sum_{k=1}^{\infty} \frac{\cos k\pi}{1-4k^2} \quad / \cdot \pi$$

$$4 \sum_{k=1}^{\infty} \frac{(-1)^k}{1-4k^2} = \pi - 4$$

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{1-4n^2} = \frac{\pi}{4} - 1$$

tražena
suma

Odrediti zapreminu tijela ograđeno površinama

$$z = x^2 + y^2 \quad ; \quad 2z = 1 - x^2 - y^2$$

Rj. Zapreminu tijela računamo po formuli $V = \iiint_D dx dy dz$.

Primjetimo da je površ $z = x^2 + y^2$ uvijek iznad xOy ravnine ($z \geq 0$), dok za površ $z = \frac{1}{2}(1 - x^2 - y^2)$ uvijek vrijedi $z \leq \frac{1}{2}$.

Pitanje: Kako odrediti ortogonalnu projekciju presjeka dvije date površi na xOy ravan?

Ortogonalnu projekciju ćemo dobiti ako se iz sistema $z = x^2 + y^2$, $z = \frac{1}{2}(1 - x^2 - y^2)$ na neki način riješimo z ta,

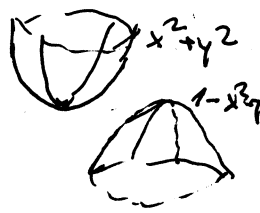
$$z = x^2 + y^2$$

$$z = \frac{1}{2}(1 - x^2 - y^2)$$

$$x^2 + y^2 = \frac{1}{2}(1 - x^2 - y^2)$$

$$2x^2 + 2y^2 = 1 - x^2 - y^2$$

$$x^2 + y^2 = \frac{1}{3}$$

ortogonalna projekcija presjeka dvije površi

za xOy ravan uvedimo polarne koordinate tj. za tražnik; integral uvedimo cilindrične koordinate.

$$V = \iiint_D dx dy dz = \iint_D dx dy \int_{x^2+y^2}^{\frac{1}{2}(1-x^2-y^2)} dz = \iint_D \left[\frac{1}{2} - \frac{1}{2}x^2 - \frac{1}{2}y^2 - (x^2 + y^2) \right] dx dy =$$

$$= \iint_D \left(\frac{1}{2} - \frac{3}{2}x^2 - \frac{3}{2}y^2 \right) dx dy = \left. \begin{array}{l} \text{polarne koordinate} \\ x = \rho \cos \varphi \\ y = \rho \sin \varphi \\ dx dy = \rho d\rho d\varphi \\ x^2 + y^2 = \rho^2 \end{array} \right\} \xrightarrow{\text{transformiraj}} D' : \begin{cases} 0 \leq \rho \leq \frac{\sqrt{3}}{3} \\ 0 \leq \varphi \leq 2\pi \end{cases} =$$

$$= \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^{\frac{\sqrt{3}}{3}} \left(\frac{1}{2} \rho - \frac{3}{2} \rho^2 \right) \rho d\rho = \dots = \frac{\pi}{12}$$

① Primjerom formule Gauss-Ostrogradskog izračunati površinski integral druge vrste

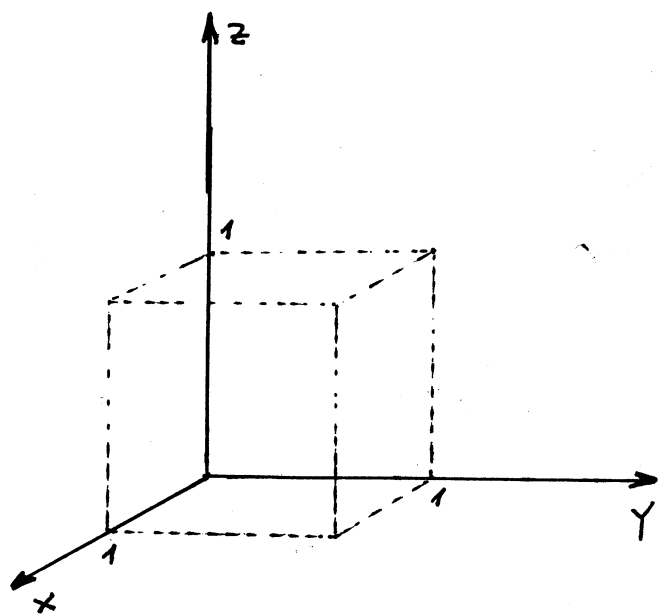
$$\oiint_{-\mathcal{G}} z dx dy + y dx dz + x dy dz$$

gdje je \mathcal{G} - površina kocke ograničene ravninama $x=0, x=1, y=0, y=1, z=0, z=1$.

Rj.

Formula Gauss-Ostrogradskog površinski integral druge vrste svodi na trostruki integral

$$\oiint_{\mathcal{S}} P(x,y,z) dy dz + Q(x,y,z) dx dz + R(x,y,z) dx dy = \iiint_{\mathcal{V}} \left(\frac{\partial P}{\partial x} + \frac{\partial Q}{\partial y} + \frac{\partial R}{\partial z} \right) dx dy dz$$

$$\begin{aligned} P(x,y,z) &= x \\ Q(x,y,z) &= y \\ R(x,y,z) &= z \end{aligned} \quad \frac{\partial P}{\partial x} + \frac{\partial Q}{\partial y} + \frac{\partial R}{\partial z} = 3$$

$$\oiint_{-\mathcal{G}} z dx dy + y dx dz + x dy dz \quad \text{form. Gauss-Ost.}$$

$$= -3 \underbrace{\iiint_{\mathcal{V}} dx dy dz}_{\text{zapremina kocke}} = -3 \quad \text{traženo rješenje}$$

Izračunati bez korištenja formule Gauss-Ostrogradskog integral

$$\iint_S x dy dz + (x+y) dz dx + (x+y+z) dx dy,$$

gdje je S spoljna strana površi $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$ ($a > 0$).

Rj. Dati integral podijelimo na tri dijela $I_1 = \iint_S x dy dz$,
 $I_2 = \iint_S (x+y) dz dx$ i $I_3 = \iint_S (x+y+z) dx dy$, pa izračunajmo
 svaki od ovih integrala posebno. Krenimo redom

$$\iint_S x dy dz = \left| \begin{array}{l} \text{površ } S \text{ podijelimo na dva} \\ \text{dijela } S_1 \text{ i } S_2 \\ x = \sqrt{a^2 - y^2 - z^2} \\ x = -\sqrt{a^2 - y^2 - z^2} \end{array} \right| = \iint_{S_1} x dy dz + \iint_{S_2} x dy dz =$$

$$= \left| \begin{array}{l} \text{pravimo projekciju površi na } yOz \text{ ravan} \\ \text{u oba slučaja } D: \begin{cases} y^2 + z^2 = a^2 \end{cases} \\ \text{za vektor normale } \vec{n} \text{ na } S_1 \text{ vrijedi: } 0 \leq \alpha \leq \frac{\pi}{2} \\ \text{za vektor normale } \vec{n} \text{ na } S_2 \text{ vrijedi: } \frac{\pi}{2} < \alpha \leq \pi \end{array} \right| = \iint_D \sqrt{a^2 - y^2 - z^2} dy dz - \iint_D (-\sqrt{a^2 - y^2 - z^2}) dy dz$$

$$= \left| \begin{array}{l} \text{uvodimo polarne koordinate} \\ y = \rho \cos \varphi \\ z = \rho \sin \varphi \\ dy dz = \rho d\rho d\varphi \\ y^2 + z^2 = \rho^2 \end{array} \right| \xrightarrow{\text{transform.}} D': \begin{cases} 0 \leq \rho \leq a \\ 0 \leq \varphi \leq 2\pi \end{cases} = 2 \iint_{D'} \sqrt{a^2 - \rho^2} \rho d\rho d\varphi = \left| \begin{array}{l} d(a^2 - \rho^2) = -2\rho d\rho \\ \rho d\rho = -\frac{1}{2} d(a^2 - \rho^2) \end{array} \right|$$

$$= 2 \cdot \left(\frac{-1}{2}\right) \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^a (a^2 - \rho^2)^{\frac{1}{2}} d(a^2 - \rho^2) = (-1) \cdot 2\pi \cdot \frac{(a^2 - \rho^2)^{\frac{3}{2}}}{\frac{3}{2}} \Big|_{\rho=0}^{\rho=a} = \frac{4}{3} a^3 \pi$$

$$\iint_S (x+y) dz dx = \left| \begin{array}{l} \text{površ } S \text{ podijelimo} \\ \text{na dva dijela} \\ y = \sqrt{a^2 - x^2 - z^2} \\ y = -\sqrt{a^2 - x^2 - z^2} \end{array} \right| = \iint_{S_1} (x+y) dz dx + \iint_{S_2} (x+y) dz dx$$

pravimo projekciju površi na xOz ravan

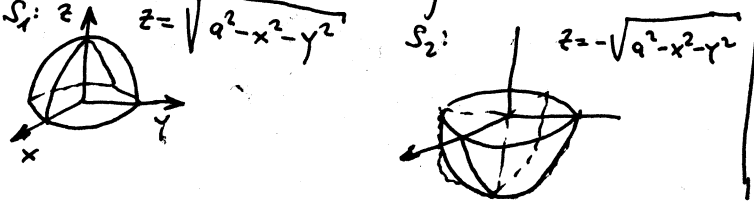
$$= \left. \begin{array}{l} \text{u oba slučaja } E: x^2+z^2=a^2 \\ \text{za vektor normale } \vec{n} \text{ na } S_1 \text{ vrijedi } \frac{\pi}{2} \leq \beta \leq \pi \\ \text{za vektor normale } \vec{n} \text{ na } S_2 \text{ vrijedi } 0 \leq \beta \leq \frac{\pi}{2} \end{array} \right| =$$

$$= - \iint_E (x - \sqrt{a^2 - x^2 - z^2}) dz dx + \iint_E (x + \sqrt{a^2 - x^2 - z^2}) dz dx =$$

$$= 2 \iint_E \sqrt{a^2 - x^2 - z^2} dz dx = \left. \begin{array}{l} \text{uvedimo polarne koordinate} \\ x = \rho \cos \varphi \\ z = \rho \sin \varphi \\ dx dz = \rho d\rho d\varphi \\ x^2 + z^2 = \rho^2 \end{array} \right| E \xrightarrow{\text{transform.}} E': \begin{cases} 0 \leq \rho \leq a \\ 0 \leq \varphi \leq 2\pi \end{cases} =$$

$$= 2 \iint_{E'} \sqrt{a^2 - \rho^2} \rho d\rho d\varphi = \left. \begin{array}{l} d(a^2 - \rho^2) = -2\rho d\rho \\ \rho d\rho = -\frac{1}{2} d(a^2 - \rho^2) \end{array} \right| = 2 \cdot \left(-\frac{1}{2}\right) \int_0^{2\pi} d\varphi \int_0^a (a^2 - \rho^2)^{\frac{1}{2}} d(a^2 - \rho^2)$$

$$= (-1) \cdot 2\pi \cdot \frac{2}{3} (a^2 - \rho^2)^{\frac{3}{2}} \Big|_0^a = \frac{4}{3} \pi a^3$$

$$\iint_S (x+y+z) dx dy = \left. \begin{array}{l} \text{površ } S \text{ podjelimo na dva dijela} \\ S_1: z = \sqrt{a^2 - x^2 - y^2} \\ S_2: z = -\sqrt{a^2 - x^2 - y^2} \end{array} \right| = \iint_{S_1} (x+y+z) dx dy + \iint_{S_2} (x+y+z) dx dy$$

$$= \left. \begin{array}{l} \text{pravimo projekciju površi } S \text{ na } xOy \text{ ravan} \\ \text{u oba slučaja } F: x^2+y^2=a^2 \\ \text{za vektor normale } \vec{n} \text{ na } S_1 \text{ vrijedi } 0 \leq \gamma \leq \frac{\pi}{2} \\ \text{za vektor normale } \vec{n} \text{ na } S_2 \text{ vrijedi } \frac{\pi}{2} \leq \gamma \leq \pi \end{array} \right| = \iint_F (x+y+\sqrt{a^2-x^2-y^2}) dx dy - \iint_F (x+y-\sqrt{a^2-x^2-y^2}) dx dy$$

$$= 2 \iint_F \sqrt{a^2 - x^2 - y^2} dx dy = \dots = \frac{4}{3} a^3 \pi$$

Vrijednost drugog integrala je $I = I_1 + I_2 + I_3 = 4a^3\pi$
 Proverimo rezultat upotrebom formule Gauss-Ostrogradskog

$$\iint_S x dy dz + (x+y) dz dx + (x+y+z) dx dy = \iiint_V (1+1+1) dx dy dz = 3 \cdot \frac{4}{3} a^3 \pi = 4a^3 \pi$$

Zadano je vektorsko polje $\vec{F} = x\vec{i} + (e^y \sin z)\vec{j} + (e^y \cos z)\vec{k}$.
 Dokažite da je polje potencijalno i izračunajte njegov potencijal.

$\vec{i}, \vec{j}, \vec{k}$

Prizjetimo se:

Ako je $\text{rot } \vec{v} = \vec{0}$ tada kažemo da je \vec{v} potencijalno polje.

$$\text{rot } \vec{v} = \nabla \times \vec{v} = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \frac{\partial}{\partial x} & \frac{\partial}{\partial y} & \frac{\partial}{\partial z} \\ v_x & v_y & v_z \end{vmatrix}$$

U našem slučaju imamo

$$\frac{\partial}{\partial y} (e^y \cos z) = e^y \cos z$$

$$\frac{\partial}{\partial x} (e^y \cos z) = 0$$

$$\frac{\partial}{\partial x} (e^y \sin z) = 0$$

$$\frac{\partial}{\partial z} (e^y \sin z) = e^y \cos z$$

$$\frac{\partial}{\partial z} (x) = 0$$

$$\frac{\partial}{\partial y} (x) = 0$$

Prema tome $\text{rot } \vec{F} = (e^y \cos z - e^y \cos z, 0 - 0, 0 - 0) = (0, 0, 0) \Rightarrow$
 \Rightarrow polje \vec{F} je potencijalno polje.

Prizjetimo se

Potencijalnom polja \vec{v} nazivamo f-ju u za koju vrijedi da je
 $\vec{v} = \text{grad } u$.

$$u = u(x, y, z) \Rightarrow du = \frac{\partial u}{\partial x} dx + \frac{\partial u}{\partial y} dy + \frac{\partial u}{\partial z} dz, \quad \text{grad } u = \left(\frac{\partial u}{\partial x}, \frac{\partial u}{\partial y}, \frac{\partial u}{\partial z} \right)$$

$$\frac{\partial u}{\partial x} = x \Rightarrow u = \frac{1}{2} x^2 + \varphi(y, z)$$

$$\frac{\partial u}{\partial y} = e^y \sin z$$

$$\frac{\partial u}{\partial y} = \varphi'_y$$

$$\frac{\partial u}{\partial z} = e^y \cos z$$

$$\frac{\partial u}{\partial z} = \varphi'_z$$

$$\left. \begin{array}{l} \varphi'_y = e^y \sin z \\ \varphi'_z = e^y \cos z \end{array} \right\} \Rightarrow \varphi = e^y \sin z + \psi(z)$$

$$\varphi'_z = e^y \cos z \Rightarrow \varphi'_z = e^y \cos z + \psi'_z$$

$$\psi'_z = 0 \Rightarrow \psi = C$$

$$\Rightarrow \varphi = e^y \sin z + C \Rightarrow u = \frac{1}{2} x^2 + e^y \sin z + C$$

Potencijal vektorskog polja \vec{F} je $u = \frac{1}{2} x^2 + e^y \sin z + C$.